

Expertisepunt

Basisvaardigheden

Onderzoeksagenda 2023

Expertisepunt Basisvaardigheden

Colofon

Auteurs: Krista van Mourik, Yara Noordewier, Karijn van den Berg,
Julia Ketel, Barbara Panhuijzen
Eindredactie: Danny Nomden
5 juni 2023

Met speciale dank aan de leden van de onderzoekscommissie
en de ervaringsraad.

© Expertisepunt Basisvaardigheden

Te downloaden via: www.basisvaardigheden.nl

Het Expertisepunt Basisvaardigheden wordt mogelijk gemaakt door het programma Tel mee met Taal, een initiatief van de ministeries van OCW, BZK, SZW en VWS.

Expertisepunt Basisvaardigheden

Het Expertisepunt Basisvaardigheden is er voor alle organisaties, professionals en vrijwilligers die te maken hebben met mensen die moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen en daardoor ook vaak met digitale vaardigheden. Van onderwijsorganisaties, vrijwilligersorganisaties, maatschappelijke organisaties en overheidsinstanties tot wetenschappers, werkgevers, werknemers en sociale partners. Zij kunnen hier terecht voor kennis en samenwerking. Meer informatie op www.basisvaardigheden.nl.

Inhoudsopgave

Kunnen meedoen in de samenleving	5
Onderzoeksthema 1: Maatschappij & participatie	7
Speerpunt Gezin en basisvaardigheden.....	7
Onderzoeksthema 2: Professionalisering	10
Speerpunt 1: Sociaal werk en basisvaardigheden.....	10
Speerpunt 2: Basisvaardigheden en de inclusieve arbeidsmarkt.....	13
Totstandkoming en randvoorwaarden	16
Geraardpleegde bronnen	18

Dit is de derde onderzoeksagenda van het Expertisepunt Basisvaardigheden. De onderzoeksagenda sluit aan bij de actualiteit, urgente kwesties en vraagstukken die naar voren komen uit ervaringskennis, praktijkkennis en wetenschappelijke kennis.

Uitgangspunt van de onderzoeksagenda is *kunnen meedoen in de samenleving*. Daarbinnen kent de onderzoeksagenda 2023 twee thema's:

1. Maatschappij & participatie

2. Professionalisering

Binnen deze thema's zijn speerpunten geformuleerd. De speerpunten zijn richtinggevend voor het indienen van onderzoeksvorstellen voor de onderzoeksronde van dit jaar bij het Expertisepunt Basisvaardigheden.

Tot en met 11 september 2023 kunnen onderzoeksideeën ingediend worden voor de onderzoeksronde 2023. Ga naar www.basisvaardigheden.nl/onderzoek voor meer informatie en voorwaarden.

KUNNEN MEEDOEN IN DE SAMENLEVING

Kunnen meedoen in de samenleving is het onderliggende centrale thema van de onderzoeksagenda. Met de onderzoeken vanuit het Expertisepunt Basisvaardigheden willen we bijdragen aan inclusie en het dichten van de sociale kloof op allerlei levensgebieden. Een kloof die mede is ontstaan als gevolg van verschillen in basisvaardigheden. Dit betekent dat zowel het naar behoefte stimuleren van basisvaardigheden belangrijk is, alsook het dichten van de kloof tussen leefwereld en systeemwereld. Het bestrijden van de oorzaken en gevolgen van het in mindere mate beschikken over basisvaardigheden is namelijk geen individuele aangelegenheid, maar een maatschappelijke opgave ('s Jongers, 2022).

Maatschappij & participatie en *Professionalisering* zijn de centrale thema's waar de onderzoeksagenda van het Expertisepunt zich op richt. Deze thema's zijn in 2021 bepaald en uit een evaluatie blijkt dat de centrale thema's actueel en relevant zijn en blijven. Ook is er behoefte aan een duurzame onderzoeksagenda. We kiezen er daarom voor de thema's *Professionalisering* en *Maatschappij & participatie* verder te verdiepen. We houden de geformuleerde speerpunten binnen deze thema's. Op basis van de evaluatie en gesprekken met experts met kennis uit wetenschap, praktijk en ervaring zijn nog enkele aandachtspunten genoemd, die hieronder zijn uitgewerkt.

De Onderzoeksagenda 2023 gaat verder op de ingeslagen weg, met speciale aandacht voor:

a) *Praktijkgericht onderzoek* – We stimuleren onderzoek dat aansluit bij (een vraag uit) bestaande lokale activiteiten. Zo kan door middel van onderzoek de werkzame elementen van bestaande lokale initiatieven uitgelicht, onderbouwd en versterkt worden. Dit stimuleert eveneens een lerende manier van werken in de praktijk. Ook kan praktijkgericht onderzoek bijdragen aan het oplossen van een lokaal vraagstuk of uitdaging terwijl tegelijkertijd nieuwe kennis wordt verzameld die voor een bredere doelgroep relevant is. Op deze manier komen we tegemoet aan de behoefte uit het werkveld naar goede voorbeelden, werkzame elementen en handvatten voor de praktijk.

b) *Ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid* – Uit evaluatie van de activiteiten in 2022 blijkt dat het benutten van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid bij de ontwikkeling, uitvoering en afronding van onderzoek naar basisvaardigheden versterkt kan worden. Hiervoor is het onder meer van belang om kennis te hebben over de betekenis van ervaringsdeskundigheid en het verschil tussen ervaring, ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid (Keuzenkamp, 2018; Keuzenkamp & Van Hoorn 2022). Eveneens is het waardevol te streven naar inclusief onderzoek, waarbij een actieve deelname van

mensen met beperkte basisvaardigheden wordt bedoeld (Omlo, 2020; Pharos 2022). We stimuleren met de onderzoeksagenda de uitvoering van inclusief onderzoek en onderzoek dat ervaringskennis of ervaringsdeskundigheid benut. Dit doen we door dit als een randvoorwaarde op te nemen voor het indienen van een onderzoeks idee.

Met deze insteek voor de Onderzoeksagenda 2023 geeft het Expertisepunt Basisvaardigheden gehoor aan de vraag naar en het belang van een duurzame onderzoeksagenda. En is invulling gegeven aan de evaluatie van voorgaande onderzoeks rondes en behoeften vanuit het werkveld. Het Expertisepunt Basisvaardigheden heeft als doel om relevant en kwalitatief goed onderzoek te stimuleren, die resulteren in goede voorbeelden en handvatten voor de praktijk.

ONDERZOEKSTHEMA 1: MAATSCHAPPIJ & PARTICIPATIE

Voor het onderzoeksthema *Maatschappij & participatie* is het speerpunt *Gezin en basisvaardigheden* geformuleerd. Hieronder volgt een toelichting op het speerpunt.

Speerpunt Gezin en basisvaardigheden

'Het is wel lastig als je moeite hebt met lezen. Ik kon de kinderen niet goed helpen. Docenten noemden me laks. Maar niemand wist dat ik niet kon lezen. Zelfs de kinderen wisten dat vroeger niet.' (lid ervaringsraad Expertisepunt Basisvaardigheden)

De betrokkenheid van ouders is belangrijk voor de ontwikkeling van basisvaardigheden van hun kinderen. Maar wat als ouders zelf lage basisvaardigheden hebben? Binnen families en gezinnen worden tal van competenties, vaardigheden en normen en waarden overgedragen van generatie op generatie. Kinderen en jongeren die opgroeien in een thuisomgeving waarin bijvoorbeeld sprake is van armoede of van ouders met gezondheidsproblemen, hebben later vaak ook een minder goed inkomen en een minder goede gezondheid (Kansenkaart, z.d.; Visser et al., 2019). Deze intergenerationele overdracht geldt ook voor basisvaardigheden, waardoor sommige kinderen en jongeren opgroeien in een thuisomgeving waarin basisvaardigheden beperkt aanwezig zijn terwijl leeftijdsgenootjes vanuit thuis veel (bekendheid met) basisvaardigheden meekrijgen (Pluijm, 2020; Notten & Wijs, 2017). Deze intergenerationele overdracht is en blijft een dominante factor in de kansen die kinderen en jongeren krijgen in de rest van hun leven (Lareau, 2003). Het is daarom van belang te achterhalen wat werkt, voor wie en in welke omstandigheden bij het ombuigen van de intergenerationele overdracht van beperkte basisvaardigheden.

Inmiddels weten we dat het belangrijk is om aan te sluiten bij de behoeften en (lokale) leefwereld van de ouders, kinderen en jongeren om wie het gaat. Daarnaast blijken positieve ervaringen, het gezien worden door een ander en een positieve band tussen ouders en kind essentieel voor het ontwikkelen van *self-efficacy* – de overtuiging dat je het kan – voor zowel ouder als kind. En er is een belangrijke rol weggelegd voor de systeemwereld in het verlagen van ervaren drempels. Zo blijkt uit onderzoek van de Onderwijsinspectie dat een kwart van de basisschoolleerlingen niet het streefniveau voor lezen (2F) haalt, en meer dan een kwart haalt dit niet voor taalverzorging en rekenen (Inspectie van het Onderwijs, 2023). De vraag is hoe je ervoor zorgt dat het niet uitmaakt waar je wieg of je school staat voor wat je kansen zijn. Daarom ligt er voor het verbeteren van de basisvaardigheden en het bieden van gelijke kansen aan leerlingen en studenten, een belangrijke rol bij het onderwijs (Inspectie van het Onderwijs, 2023).

Binnen het speerpunt *Gezin en basisvaardigheden* stimuleert het Expertisepunt Basisvaardigheden onderzoeksvoorstellen met een focus op ouders met (risicofactoren voor) beperkte basisvaardigheden en aandacht voor het kind in het gezin (focus op gezin/thuis). Dit kan gaan over de behoeften van ouders en gezinnen met beperkte basisvaardigheden, namelijk wat hen zou helpen en hoe school, voor- en vroegschoolse educatie en andere instanties, vrijwilligers en professionals hen kunnen ondersteunen de vaak vicieuze cirkel te doorbreken. Dit kan eveneens gaan over de verdere professionalisering van de beroepspraktijk. Namelijk hoe beschikbare kennis (breder) gedeeld en benut kan worden onder professionals en organisaties. En hoe opleidingen beter toegerust kunnen worden.

Thematische suggesties voor onderzoeksvoorstellen zijn:

- *Het gezin als belangrijke kennisbron zien en inzetten*
Gezinsgerichte programma's hebben als doel de ontwikkeling van basisvaardigheden van jonge kinderen te bevorderen. Hoe kun je ouders daarbij betrekken en hun vaardigheden vergroten? Hier is in 2022 onderzoek naar gedaan door het Kohnstamm Instituut ([Groff & de Wit 2022](#)). De belangrijkste aanbeveling is dat er binnen gezinsgerichte programma's meer ruimte komt voor maatwerk. En het programma dus specifiek op de doelgroep en het gezin afstemt. Dat ouders met beperkte basisvaardigheden zich niet altijd 'bevoegd' voelen om de ontwikkeling van de basisvaardigheden bij hun kinderen te ondersteunen, betekent nog niet dat zij daar geen middelen toe hebben. Daar ligt een taak voor professionals, namelijk door ouders te laten inzien dat zij over het vermogen en middelen beschikken om hun kind te ondersteunen (Kurvers en Steensel, 2022). Empowerment kan ontstaan door maatwerk, bijvoorbeeld door activiteiten aan te laten sluiten op de individuele behoeften, persoonlijke geschiedenis, mogelijkheden en gebruiken van gezinnen (Kurvers & van Steensel, 2022). Daarnaast is het belangrijk dat het gezin zelf als belangrijke kennisbron wordt gezien en ingezet, waarbij ouders een samenwerkingspartner zijn en bron van ervaringskennis (Groff & de Wit, 2022). Zo kan een (educatief) partnerschap ontstaan waarbij er een wederzijdse relatie is tussen professionals en ouders die gericht is op een gezamenlijke ondersteuning van de (schoolse) ontwikkeling van basisvaardigheden van kinderen. Het Expertisepunt Basisvaardigheden stimuleert onderzoek naar hoe binnen interventies en programma's en bij de uitvoering door professionals meer aandacht en ruimte kan zijn voor de ervaringskennis van gezinnen en een goede samenwerkingsrelatie.
- *Kennisontwikkeling en praktijkervaring met (digitale) leermiddelen*
Niet alle kinderen groeien op in een omgeving waar veel lees- of rekenmateriaal voorhanden is en waar voorlezen of andere stimulerende activiteiten (taalspelletjes,

praten over verleden en toekomst) tot de alledaagse routine en rituelen behoren (Kurvers & van Steensel, 2022). De klassieke aanpak van elke dag een verhaal voorlezen is een prima suggestie voor veel ouders, maar kan vooral bij laaggeletterde ouders weerstand oproepen. Ouders met beperkte basisvaardigheden zijn mogelijk meer gebaat bij materialen en activiteiten die rijk zijn van inhoud, maar simpel van format en waarbij minder een beroep wordt gedaan op hun eigen basisvaardigheden (Kurvers & Steensel, 2022). Dit kan door praatplaten of tekstloze prentenboeken te gebruiken. Daarnaast is een veelbelovend leermiddel de inzet van digitale prentenboeken (Kurvers & Van Steensel, 2022). Ook is er een toename van educatieve games. De beschikbaarheid van dergelijke materialen biedt mogelijkheden voor de stimulering van basisvaardigheden in gezinnen met beperkte basisvaardigheden (Kurvers & Van Steensel, 2022). Zo toont onderzoek aan dat videoprentenboeken leiden tot een toename van de woordenschat, met name bij kinderen voor wie Nederlands niet de moedertaal is (Verhallen, 2009). Eveneens kan het gebruik van technische innovatie barrières wegnemen bij ouders om te investeren in de basisvaardigheden van kinderen (Kurvers & Van Steensel, 2022). Zo zijn tijdens de COVID-19 pandemie – toen beperkende maatregelen van kracht waren om bij elkaar te komen – de inzet van technologie benut voor ondersteuning van gezinnen op afstand. Computerprogramma's en apps voor smartphones werden ingezet om kinderen en ouders (spelenderwijs) te laten oefenen met basisvaardigheden (Irvin et al., 2020, McLeod et al., 2020, Stoep et al., 2021). Er zijn echter ook uitdagingen bij het gebruik van technische innovaties. Niet ieder gezin heeft de (financiële) middelen om ICT apparatuur aan te schaffen of de kosten van internet te betalen. Zo blijkt dat veel huishoudens weinig of niet goed werkende apparatuur hebben (Dedding, Goedhart & Kattouw, 2017). Het Expertisepunt Basisvaardigheden stimuleert onderzoek naar de kennis en praktijkervaringen van dergelijke leermiddelen en activiteiten in relatie tot het (lees)plezier en de motivatie van ouder en kind, alsook de lees- en rekenopvoeding in gezinnen.

ONDERZOEKSTHEMA 2: PROFESSIONALISERING

Voor het onderzoeksthema *Professionalisering* zijn twee speerpunten geformuleerd, namelijk 1) *sociaal werk en basisvaardigheden* en 2) *basisvaardigheden en de inclusieve arbeidsmarkt*. Hieronder volgt een toelichting op de speerpunten.

Speerpunt 1: Sociaal werk en basisvaardigheden

'Ga ervanuit dat niet iedereen kan lezen en schrijven. Zeker binnen de dienstverlening. De uitleg hoeft niet kinderachtig te zijn. Maar onthoud vooral: oordeel niet! Als iemand het zelf wil vertellen, prima. Laten we samen kijken en er even voor zitten. Vraag gewoon: zullen we samen even kijken?' (lid ervaringsraad Expertisepunt Basisvaardigheden)

Sociaal werkers vervullen een belangrijke rol in het laagdrempelig ondersteunen van individuen, gezinnen, groepen en gemeenschappen in een minder kansrijke omgeving. Sociaal werkers stimuleren mensen en instituties om het welzijn op individueel en samenlevingsniveau te verbeteren (IFSW, z.d.; Sociaal Werk Nederland, z.d.). Zij kunnen een belangrijke rol spelen in het slaan van bruggen tussen verschillende bewoners en partners in een wijk, en ook tussen de leefwereld van wijkbewoners en de systeemwereld. Sociaal werkers signaleren bijvoorbeeld dat huurders de brieven van een Woningbouwvereniging niet goed begrijpen. Lichten ze steeds opnieuw deze brief toe of pakken ze dit signaal breder op? (Van Pelt, 2021) Hoewel sociaal werkers dagelijks mensen met beperkte basisvaardigheden tegenkomen is het signaleren van en ondersteunen bij beperkte basisvaardigheden niet expliciet opgenomen in *social work* curricula of opgenomen in hun takenpakket.

Bij inclusie en 'kunnen meedoen' spelen verschillende oorzaken een rol; van armoede en gezondheid tot basisvaardigheden. En deze factoren hangen sterk samen (Christoffels et al., 2016). Sociaal werkers hebben hier dagelijks mee te maken, toch missen zij vaak praktijkkennis en handelingsperspectieven om inwoners met beperkte basisvaardigheden te ondersteunen of te verwijzen naar relevante ondersteuning of opleidingen (Drijvers et al., 2021). Sociaal werkers geven bijvoorbeeld aan niet altijd goed te weten hoe een vermoeden van lage basisvaardigheden bespreekbaar te maken (Repetur, 2020; Drijvers et al., 2021). Zij hebben behoefte aan goede praktijkvoorbeelden en handelingsperspectieven op het niveau van het individu of gezin, de wijk of gemeenschap en bijbehorende organisaties en beleid. Dat lage basisvaardigheden (mede)oorzaak zijn van problemen, wordt (te) vaak niet gesignaleerd (Notten & Kieft, 2021; Repetur, 2020).

Met name het herkennen en signaleren van beperkte basisvaardigheden bij mensen met Nederlands als moedertaal (NT1) blijkt een uitdaging (Drijvers et al., 2021).

Binnen het speerpunt *Sociaal werk en basisvaardigheden* stimuleert het Expertisepunt Basisvaardigheden onderzoeksvoorstellen met een focus op hoe lokale initiatieven – waarbij basisvaardigheden een rol spelen – ondersteund of versterkt (kunnen) worden door professionals in het sociaal domein. Mogelijke invalshoeken zijn: hoe werken sociaal professionals samen met lokale initiatieven, welke rol nemen zij daarbij in en hoe slaan zij de brug tussen leef- en systeemwereld?

Thematische suggesties voor onderzoeksvoorstellen zijn:

- *Doorontwikkeling veelbelovende aanpakken*

Hoe kunnen binnen bestaande werkwijzen, methoden en veelbelovende interventies in het sociaal werk (meer) aandacht komen voor basisvaardigheden? Een voorbeeld betreft een lopend onderzoek van de Hogeschool Utrecht, gefinancierd door het Expertisepunt Basisvaardigheden, naar de wijze waarop aandacht voor beperkte basisvaardigheden kan worden opgenomen binnen stress-sensitief werken in het sociaal werk. Het onderzoek heeft als doel om organisaties en sociaal werkers die invulling geven aan stress-sensitief werken te voorzien van handvatten om lage basisvaardigheden te signaleren. [Lees meer over dit voorbeeld in dit artikel.](#)

- *De digitale kloof als uitdaging voor het sociaal werk*

Er is sprake van een toenemende digitalisering van diensten. Online een afspraak maken met de gemeente, toeslagen aanvragen via DigiD of via een app zorgkosten declareren. Voor sommigen 'lekker makkelijk', voor anderen een bron van zorgen en problemen (De Groot, 2022). Eén op de vijf Nederlanders tussen de 16 en 74 jaar heeft geen of beperkte digitale vaardigheden (DESI, 2022). Zo hebben in Nederland ongeveer 3.4 miljoen inwoners moeite om zelfstandig overheidstaken te regelen, doordat zij digitale vaardigheden missen (VNG, 2020). Met name mensen van 65 jaar en ouder en praktische geschoolden ervaren beperkte digitale vaardigheden (Plantinga & Kaal, 2018, Movisie, 2021). De digitale kloof in de samenleving uit zich niet alleen in ongelijkheid tussen mensen wat betreft hun digitale vaardigheden, er is ook sprake van ongelijkheid in de toegang tot digitale middelen om volwaardig te kunnen participeren (Broekhuis et al., 2022, Dedding & Goedhart, 2021). Dit kan digitale ongelijkheid veroorzaken, die meestal niet op zichzelf staat maar vaak hand in hand gaat met andere uitdagingen zoals schulden, werkloosheid, een laag inkomen en lage taalvaardigheden (De Groot, 2022; Dedding & Goedhart, 2021). Oftewel: inwoners die niet digivaardig zijn, lopen risico op uitsluiting in de digitaliserende samenleving en hierdoor ook in de offline samenleving. Dit werd in Amerika geformuleerd als een van

de uitdagingen voor het sociaal werk voor de komende jaren (Cosner Berzin, Singer & Chan, 2015). Om digitale inclusie te bevorderen zijn laagdrempelige hulp in de wijk en maatwerk belangrijk. Waardevol is ook een integrale benadering van digitale vaardigheden en andere maatschappelijke uitdagingen die spelen, zoals bijvoorbeeld schulden (De Groot, 2022). Ook goede kennisuitwisseling tussen organisaties, professionals en vrijwilligers zijn belangrijk zodat zij van elkaar kunnen leren en ervaringskennis beter kunnen benutten om tot passende oplossingen te komen die aansluiten bij de leefwereld van mensen met beperkte (digitale) vaardigheden (De Groot, 2022; Dedding & Goedhart, 2021). Het Expertisepunt Basisvaardigheden stimuleert onderzoek naar de mogelijke rol van en handvatten voor sociaal werkers in het bevorderen van digitale inclusie en het ondersteunen van mensen met beperkte digitale vaardigheden. Hierbij gaat het om mensen die beperkte digitale vaardigheden hebben in combinatie met beperkte taal- en/of rekenvaardigheden.

Speerpunt 2: Basisvaardigheden en de inclusieve arbeidsmarkt

'De formulieren tijdens de BHV (bedrijfshulpverlening) cursus waren lastig. Ze lieten me een grote plattegrond zien met alle uitgangen. Dat snapte ik niet. 'Kom, we gaan een rondje lopen langs alle uitgangen', had beter geweest. Leidinggevendenden moeten altijd een praktisch element toevoegen aan een leerproces in plaats ervan uit te gaan dat iedereen schriftelijk leert.' (lid ervaringsraad Expertisepunt Basisvaardigheden)

Het hebben van werk kan, naast economische zelfstandigheid, bijdragen aan persoonlijke voldoening, welzijn en sociale verbinding (Duffy et al., 2016). Een diverse groep Nederlanders heeft echter nauwelijks toegang tot de arbeidsmarkt (Van Echtelt et al., 2019). Ook mensen met een betaalde baan ervaren niet altijd ruimte in hun werk voor persoonlijke ontwikkeling. Tegelijkertijd vergroot de enorme krapte op de arbeidsmarkt de urgentie voor werkgevers, leidinggevendenden en HRM om in hun medewerkers te investeren. Dit gaat niet alleen om het voorkomen dat mensen uitvallen, maar ook om het bieden van bredere ontwikkelmogelijkheden én het benutten van kansen om mensen die nu geen baan hebben aan werk te helpen (Swart et al., 2022). Dit vraagt om een inclusieve arbeidsmarkt, waarin eenieder zichzelf kan zijn en daarvoor gewaardeerd wordt en waar talent niet verloren gaat door het voortbestaan van structurele vormen van uitsluiting (De Jong et al., 2021).

Basisvaardigheden spelen een rol op de arbeidsmarkt. Wanneer je beschikt over minder dan het veronderstelde gemiddelde niveau aan basisvaardigheden kan dit een drempel vormen. Bijvoorbeeld bij het vinden van een baan, het communiceren met collega's of het leren van nieuwe handelingen. De relevantie om te investeren in basisvaardigheden, blijkt ook uit recent onderzoek waaruit naar voren komt dat duizenden mbo'ers jaarlijks hun diploma halen met een onvoldoende voor het centraal examen Nederlands (Inspectie van het Onderwijs 2023). Daarbij komt dat met name praktisch opgeleiden hun basisvaardigheden veel minder vaak trainen in hun dagelijkse werkzaamheden dan theoretisch opgeleiden (Sijbers et al., 2016). Dit roept de vraag op hoe volwasseneducatie en andere ontwikkelmogelijkheden in een inclusieve arbeidsmarkt ertoe kan bijdragen dat mensen blijven leren en zich blijven ontwikkelen. Dit gaat niet alleen over het kunnen ontwikkelen van de juiste vaardigheden om werk te behouden en om te gaan met veranderingen op de arbeidsmarkt. Het gaat ook om het bieden van ontwikkelmogelijkheden die niet altijd direct van invloed zijn op de werkzaamheden, maar op het bredere welzijn.

Het is belangrijk dat mensen met lage basisvaardigheden zelf ruimte en regie ervaren om binnen de werkomgeving hierover in gesprek te gaan. Dit blijkt uit adviezen van de [ervaringsraad](#) van het Expertisepunt Basisvaardigheden. Bijscholing en het opdoen van nieuwe kennis en vaardigheden – overwegend digitaal en schriftelijk aangeboden – vergt meestal een behoorlijke voorraad aan basisvaardigheden en zelfvertrouwen. Ook speelt onbekendheid met het leeraanbod en angst en schaamte een rol bij de terughoudendheid om over basisvaardigheden te spreken. De motivatie van praktisch opgeleiden of laaggeletterden voor deelname aan bijscholing kan worden vergroot als duidelijk is dat het niet alleen bijdraagt aan loopbaanmogelijkheden, maar ook in het dagelijks leven voordeel oplevert (De Greef, 2021). Vaak zijn er sociale banden in de werkomgeving die een basis bieden om (samen) te werken aan basisvaardigheden. Het nut van het verder ontwikkelen van basisvaardigheden is bovendien meestal direct duidelijk wanneer het gekoppeld wordt aan werk (ECBO, 2022). De werkgever kan een belangrijke rol spelen door een voorbeeldfunctie te bekleden of door als gids op te treden. Daarnaast is levenslang ontwikkelen voor iedere werkgever een belangrijk onderdeel van personeelsbeleid (Rijksoverheid, 2022).

Kortom, het verder ontwikkelen van de inclusieve arbeidsmarkt met aandacht voor basisvaardigheden heeft voordelen voor zowel de werkgever (hogere productiviteit, meer sociale verbinding, voorkomen van personeelstekorten) als voor de werknemer (zowel in werk als privé sfeer; meer werkplezier, meer zelfvertrouwen, meer zelfredzaamheid). Het draagt daarmee bij aan 'meedoen in de samenleving'.

Binnen het speerpunt *Basisvaardigheden en de inclusieve arbeidsmarkt* stimuleert het Expertisepunt Basisvaardigheden onderzoeksvoorstellen met een focus op hoe op lokaal niveau – binnen een bedrijf, organisatie, wijk of gemeenschap – een inclusieve arbeidsmarkt gestimuleerd kan worden met aandacht voor basisvaardigheden. Hierbij kan gedacht worden aan het doorontwikkelen van veelbelovende aanpakken en het in kaart brengen van werkzame elementen van praktijkvoorbeelden.

Thematische suggesties voor onderzoeksvoorstellen zijn:

- *Gecijferdheid en de invloed op het vinden en behouden van werk*
Bepaalde gecijferdheid is van invloed op het vinden en het behouden van werk. Zo kan het van invloed zijn op het begrijpen van bepaalde werkinstructies en veiligheidsvoorschriften, het houden aan werktijden en het invullen van werkroosters. Ook kan laaggecijferdheid onterecht geïnterpreteerd worden als luiheid of desinteresse (Hoogland & Stelwagen, 2021). Onderzoek toont aan dat hoewel steeds meer organisaties hun dienstverlening aanpassen voor laaggeletterden, dit nog nauwelijks gebeurt voor laaggecijferden (Groot et al., 2022). Het Expertisepunt Basisvaardigheden

stimuleert onderzoek naar de invloed van gecijferdheid op het vinden en behouden van werk en het ruimte maken voor laaggecijferdheid binnen de inclusieve arbeidsmarkt.

- *Digitale vaardigheden en loopbaanmogelijkheden*

Het publieke en privéleven, waaronder het levensdomein werk, worden steeds sterker beïnvloed door digitalisering (Asmar et al., 2022). Een toename van digitale vaardigheden gaat gepaard met stijging in loon. Zo blijken mensen die wel digitaal vaardig zijn ongeveer tien procent meer kans te hebben op werk in vergelijking met mensen zonder of met lage digitale vaardigheden (Non et al., 2021). Mensen met beperkte digitale vaardigheden blijken vooral ondersteuning te krijgen bij het oplossen van specifieke problemen of het versterken van digitale vaardigheden vanuit het informele netwerk: familie, vrienden en collega's. Daarbij wordt de ondersteuning van collega's enkel gevraagd als deze worden vertrouwd en deel uitmaken van sociale netwerk (Asmar et al., 2022). Het Expertisepunt Basisvaardigheden stimuleert onderzoek naar de invloed van digitale vaardigheden op loopbaanmogelijkheden en het verbeteren van digitale vaardigheden binnen de werkcontext. Hierbij gaat het om mensen die beperkte digitale vaardigheden hebben in combinatie met beperkte taal- en/of rekenvaardigheden.

TOTSTANDKOMING EN RANDVOORWAARDEN

De Onderzoeksagenda 2023 van het Expertisepunt Basisvaardigheden is met uiterste zorg samengesteld. Onderzoeksideeën die aansluiten bij de Onderzoeksagenda 2023 kunnen uiterlijk tot en met 11 september 2023 worden ingediend.

- De onderzoeksagenda stimuleert praktijkgericht onderzoek. Dit betekent dat het onderzoek direct aansluit bij, en plaatsvindt in nauwe samenwerking met, een al lopende lokale praktijk, activiteit of aanpak. Dit omvat meer dan het interviewen van mensen met praktijkervaring, maar betreft een daadwerkelijke samenwerking waarin wordt aangesloten op een concreet vraagstuk of leervraag uit de praktijk. Deze samenwerking kan ook gericht zijn op de (door)ontwikkeling van een veelbelovende aanpak die in de praktijk wordt uitgevoerd.
- Het betrekken van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid is een voorwaarde. Geef aan hoe je de inbreng van mensen met ervaringskennis of ervaringsdeskundigheid in je onderzoek meeneemt. Voor meer informatie over ervaringsdeskundigheid en inclusief onderzoek verwijzen wij naar [Ervaringsdeskundigen in het sociaal domein](#), [Het belang van inclusief onderzoek](#), [Burgerparticipatie in onderzoek](#) en [Inclusief onderzoek doen: handvatten, tips en advies](#). Daarnaast biedt het Expertisepunt Basisvaardigheden op 14 juni 2023 een [workshop Inclusief Onderzoek](#) aan.
- Het centrale thema van de onderzoeksagenda is *kunnen meedoen in de samenleving*. Beschrijf hoe het onderzoek bijdraagt aan inclusie en het dichten van de sociale kloof als gevolg van een verschil in basisvaardigheden.
- Het bereiken en betrekken van mensen met beperkte basisvaardigheden kan lastig zijn. Beschrijf de motivatie, eventuele additionele werving en samenstelling van de deelnemers (profijtgroep) betrokken bij de praktijk, activiteit of aanpak.
- Gebruik van (in ieder geval ook) kwalitatieve onderzoeksmethoden. Naast gebruik van methoden als interviews, observaties en focusgroepen, zijn er andere onderzoeksmethoden te overwegen die aansluiten bij een praktijkgericht onderzoek, zoals [lerende praktijken](#), design thinking en art-based research.
- Het onderzoek richt zich op het verzamelen van relevante kennis rondom basisvaardigheden, dat wil zeggen taal-, reken- en/of digitale vaardigheden.

Besteed in je onderzoeksidee nadrukkelijk aandacht aan deze voorwaarden. De onderzoekscommissie moet zich hier een goed beeld van kunnen vormen en dit kunnen beoordelen.

Overige informatie

- Het onderzoek dient te worden uitgevoerd en afgerond in 2024.
- Het budget bedraagt 66.000 euro per onderzoek (inclusief BTW en eventuele (reis)kosten).
- Een organisatie kan maximaal 2 onderzoeksideoën indienen bij de onderzoeksagenda, 1 als hoofdaanvrager en 1 als samenwerkende partij bij de uitvoering van het onderzoek.
- Per speerpunt willen we minimaal 1 onderzoek financieren. In totaal is er budget voor 6 onderzoeken, waarbij toekenning wordt gebaseerd op de relevantie van het onderzoeksideo, de kwaliteit van het ingediende voorstel alsmede aan het voldoen aan de voorwaarden van de onderzoeksagenda.
- Het onderzoek levert een onderzoeksrapport op, alsook een praktische handreiking of een ander product waardoor de verzamelde kennis toegankelijk verspreid kan worden. Dit product kan een kennisproduct zijn, maar ook een ander (creatief) product, zoals een podcast, vlog, voorstelling etc. Daarnaast wordt een artikel voor de website van het Expertisepunt Basisvaardigheden gewaardeerd.

Ga voor meer informatie naar <http://www.basisvaardigheden.nl/onderzoek>. Daar vind je ook het formulier om je onderzoeksideo in te sturen.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Asmar, A., Van Audenhove, L., & Marien, I. (2020). De invloed van sociale ondersteuning op digitale zelfredzaamheid: Wie helpt wie, op welke manier en wanneer bij het gebruik van digitale toepassingen? In Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting 2020: Yearbook Poverty and Social Exclusion 2020 (29 redactie, Vol. 1, blz. 169-190).

Broekhuis, T., M. Cadat-Lampe & J. Ketel (2022). Dicht de digitale kloof. Een online handreiking voor sociaal werkers. Utrecht: Movisie. [dicht-de-digitale-kloof-een-online-handreiking-voor-sociaal-werkers.pdf](https://www.movisie.nl/dicht-de-digitale-kloof-een-online-handreiking-voor-sociaal-werkers.pdf) (movisie.nl)

Christoffels, I., Baay, P., Bijlsma, I., Levels, M. (2016). *Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede*. Den Bosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.

Cosner Berzin, S., Singer, J., & Chan, C. (2015). Practice innovation through technology in the digital age: A grand challenge for social work.

Dedding, C., Goedhart, N.S. & Kattouw, R. (2017). Digitale ongelijkheid. Een participatieve verkenning in Amsterdam.

Dedding, C. & Goedhart, N.S. (2021). Uit beeld geraakt. Digitale ongelijkheid als maatschappelijke opgave. <https://digitaleinclusie.com/Uit-beeld-geraakt-Participatief-Actieonderzoek-naar-digitale-inclusie>

De Greef, M. (2021). *De laaggeletterde leert het ons: Hoe helpen we volwassenen aan een leertraject basisvaardigheden?*

De Groot, N. (2022). Digitale inclusie. Wat werkt volgens de experts? Utrecht: Expertisepunt Basisvaardigheden/Movisie. [Interactieve pdf Digitale inclusie.pdf](https://www.movisie.nl/interactieve-pdf-digitale-inclusie.pdf) (movisie.nl)

De Jong, M., Ghorashi, H., Lovert, T., Mars, K., de Rooij, E., & Üstüner, E. (2021). *Naar een inclusieve werkomgeving! Inzichten vanuit werk- en levenservaring en paradoxen uit de praktijk*

DESI (2022). Digital Economy and Society Index 2022. Thematic chapters. Geraadpleegd op 17 mei 2023, van [De index van de digitale economie en samenleving \(DESI\) | Shaping Europe's digital future \(europa.eu\)](https://www.europa.eu/commission/press-room/detail/2022/05/desi-2022)

Drijvers, A., H. Faun, L. de Haan, S. van der Kemp & F. van Teijlingen. (2021). Aandacht Voor Basisvaardigheden in Het Sociaal Domein. *Onderzoeksrapport*. Panteia.

Duffy, R., D. Blustein, M. Diemer & K. Autin (2016). *The Psychology of Working Theory*. Journal of Counseling Psychology, vol. 63 (2), pp. 127- 148.

ECBO (2022, 25 april). 'Bied basisvaardigheden beroeps- of vakgericht aan'. Geraadpleegd op 13 juni 2022, van <https://ecbo.nl/nieuws/bied-basisvaardigheden-in-het-mbo-beroeps-of-vakgericht-aan/>.

Echtelt, P. van, K. Sadiraj, S. Hoff, S. Muns, K. Karpinska, D. Das, M. Versantvoort (2019). *Eindevaluatie van de Participatiewet*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Groff, C. & Wit, M. de (2022). Wat werkt in het betrekken van laagopgeleide NT1- en NT2-ouders bij de ontluikende geletterdheid van hun kinderen? Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Groot, A., M. Elderenbosch, B. Kleine Deters & K. Hoogland. (2022). Het belang van gecijferdheid in een digitale context. Vaardig omgaan met informatiebronnen vraagt meer dan leesvaardigheid. 's Hertogenbosch: CINOP-ECBO.

Stoep, J., van der Lee, A., Mullink, A., Simonis, J. (2021). Educatief partnerschap in VVE op afstand. Expertisecentrum Nederlands & Stichting PAS: Nijmegen/Arnhem

Hoogland, K., & Stelwagen, R. (2021). *Het belang van rekenen en gecijferdheid in een leven lang ontwikkelen*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.

Inspectie van het Onderwijs (10 mei 2023). De Staat van het Onderwijs. Geraadpleegd op 16 mei 2023, van [Rapport De Staat van het Onderwijs 2023 | Rapport | Inspectie van het onderwijs \(onderwijsinspectie.nl\)](https://onderwijsinspectie.nl/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2023)

Internationale Federatie van Maatschappelijk werkers. (z.d.) *Globale definitie van het sociaal werk*. IFSW.org. Geraadpleegd op 13 juni 2022, van <https://www.ifsw.org/wp-content/uploads/2019/08/Global-Definitie-Social-Work-2014-Dutch-.pdf>.

Irvin, D.W., Bigelow, K.M., Turcotte, A., Eastwood-Tallmon, N., & Wallisch, A. (2020). Talk Around Town: A mobile phone application to support parent-child talk in the community. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 101(1), 21-33.

Keuzenkamp, S. (2018). *Ervaringsdeskundigen in het sociale domein: wie zijn dat en wat doen ze*. Utrecht: Movisie.

Keuzenkamp, S. van Hoorn, E. (2022). *Ervaringskennis. Betekenissen, bronnen en invloed*. Utrecht: Movisie.

Kurvers, J., van Steensel, J. (2022). *Over de drempels van geletterdheid: laaggeletterde ouders helpen hun jonge kind te ondersteunen*. *Nederlandse Letterkunde*, 27(1), 8-24.

Lareau, A. (2003). *Unequal Childhoods. Class, Race, and Family Life*. Berkeley, CA: University of California Press.

McLeod, S., Ballard, K.J., Ahmed, B., McGill, N., & Brown, M.I. (2020). Supporting children with speech sound disorders during COVID-19 restrictions: Technological solutions. *Global Issues in Communications Sciences and Related Disorders*, 5, 1805-1808.

Movisie (2021). De rol van sociaal werk in de digitaliserende samenleving. Geraadpleegd op 16 mei 2023, van [De rol van sociaal werk in de digitaliserende samenleving | Movisie](#)

Non, M., Dinkova, M., & Dahmen, B. (2021). *Skill up or get left behind? Digital skills and labor market outcomes in the Netherlands*. <https://doi.org/10.34932/EYZ0-4G11>

Notten, N. & M. Kieft (2021). *Is dit misschien bij u het geval?* In: *Vakblad Sociaal Werk*, nr. 5, p. 32-33.

Notten, N., & Wijs, F. de (2017). *Een beeld van de laaggeletterde ouder: Een onderzoek naar achtergrondkenmerken, leesopvoeding en taalprestaties in laaggeletterde gezinnen*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Omlo, J. (2020). *Burgerparticipatie in onderzoek: van respondent tot medeonderzoeker*. Utrecht: Movisie.

Plantinga, S. & Kaal, M. (2018). *Hoe mediawijs is Nederland? Onderzoek mediawijsheid*. Amsterdam: Kantar Public, in opdracht van Mediawijzer.net.

Pluijm, M. van der (2020). *At home in language. Design and evaluation of a partnership program for teachers with lower-educated parents in support of their young children's language development*. Alblaserdam: Ridderprint.

Pharos (2022). *Infosheet inclusief onderzoek*. Utrecht: Pharos. Geraadpleegd op 26 april 2023, van [Inclusief onderzoek doen: handvatten, tips en advies \(pharos.nl\)](#).

Repetur, L. (2020). *Laaggeletterdheid? Een blinde vlek in het sociaal domein*. Utrecht: Movisie. Geraadpleegd op 24 mei 2022, van [Laaggeletterdheid? Een blinde vlek in het sociaal domein | Movisie](#)

Rijksoverheid. (2022, 28 maart). *Leven Lang Ontwikkelen*. Rijksoverheid.nl. Geraadpleegd op 13 juni 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/leven-lang-ontwikkelen>.

Sijbers, E., Allen, J., Velden van der, R. (2016). *De arbeidsmarktperspectieven van laaggeletterden in Nederland tot 2020*. Maastricht: Maastricht University.

's Jongers, T. (2022, 25 maart). *Participatielezing 2022 door Tim 's Jongers: 'Beleid en uitvoering begint bij de verhalen van mensen zelf'*. Movisie. Geraadpleegd op 13 juni 2022, van <https://www.movisie.nl/artikel/participatielezing-2022-door-tim-s-jongers-beleid-uitvoering-begint-verhalen-mensen-zelf>.

Sociaal Werk Nederland. (z.d.). *Wat is sociaal werk?* Geraadpleegd op 13 juni 2022, van <https://www.sociaalwerk nederland.nl/over-ons>.

Swart, L., Echtelt, P. van, Putnam, L. (2022, 22 september). *Werkgevers over inclusieve arbeidsmarkt: tussen droom en daad*. Geraadpleegd op 15 mei 2023, van <https://www.socialevraagstukken.nl/werkgevers-over-inclusieve-arbeidsmarkt-tussen-droom-en-daad/>

VNG (2020). (Digitale) Inclusie: aan de slag met gemeentelijke dienstverlening. Geraadpleegd op 25 mei 2023, van [\(Digitale\) Inclusie Aan de slag met gemeentelijke dienstverlening \(vng.nl\)](#)

Van Pelt, M. (2021, 14 april). *Sociaal werk op alle niveaus*. Movisie. Geraadpleegd op 13 juni 2022, van <https://www.movisie.nl/artikel/sociaal-werk-alle-niveaus#:~:text=Het%20project%20'Sociaal%20werk%20op,welk%20niveau%20zij%20dat%20doen>.

Verhallen, M. (2009). Video storybooks as a bridge to literacy. Proefschrift, Universiteit Leiden.

Visser, S., Strijker, D., Edzes, A., & Rijnks, R. (2019). *Onderzoek Intergenerationele Armoede: voortgangsrapportage 2017-2019*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen - Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen.